

КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©2018 ТИМОШЕНКО О. В., ГРУШИНА А. І.

УДК 336.774

Тимошенко О. В., Грушина А. І. Кредитування малого та середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи

Метою публікації є дослідження механізмів грошово-кредитної політики підтримки малого та середнього бізнесу в умовах трансформації національної економіки. Досягнення результатів дослідження зумовлює виконання таких завдань: узагальнення основних положень грошово-кредитної політики в Україні, виокремлення особливостей системи грошово-кредитної політики підтримки малого підприємництва. Результати проведеного дослідження дозволяють дійти таких висновків: систему підтримки малого та середнього підприємництва в подальшому передбачається вдосконалювати за кількома напрямками (зокрема, поліпшення системи спеціальних податкових режимів, створення умов для освоєння суб'єктами МСБ нових ринкових ніш; забезпечення доступу до кредитних ресурсів). Перед держорганами стоїть складне завдання, оскільки в нестабільних економічних умовах малий і середній бізнес найбільше потребує підтримки. Активні дії держави, зміна економічних умов в цілому тощо дозволять переломити ситуацію, що склалася. Перспективою подальших досліджень в цьому напрямі може стати розробка механізму реалізації та функціонування вітчизняної системи підтримки малого та середнього бізнесу, адекватної сьгоднішнім умовам.

Ключові слова: малий і середній бізнес, кредитування, грошово-кредитна політика, підприємство, кредитування.

Табл.: 3. **Бібл.:** 11.

Тимошенко Олена Володимирівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтв (вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, 02000, Україна)

E-mail: etymoshenko@i.ua

Грушина Аліна Ігорівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри шоу-бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв (вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, 02000, Україна)

E-mail: alinahrushyna@gmail.com

УДК 336.774

UDC 336.774

Тимошенко Е. В., Грушина А. И. Кредитование малого и среднего бизнеса в Украине: проблемы и перспективы

Целью публикации является исследование механизмов денежно-кредитной политики поддержки малого и среднего бизнеса в условиях трансформации национальной экономики. Достижение результатов исследования предопределяет выполнение следующих задач: обобщение основных положений денежно-кредитной политики в Украине, выделение особенностей системы денежно-кредитной политики поддержки малого предпринимательства. Результаты проведенного исследования позволяют прийти к следующим выводам: систему поддержки малого и среднего предпринимательства в дальнейшем предполагается совершенствовать по нескольким направлениям (в частности, улучшение системы специальных налоговых режимов, создание условий для освоения субъектами МСБ новых рыночных ниш; обеспечения доступа к кредитным ресурсам). Перед госорганами стоит сложная задача, так как в нестабильных экономических условиях малый и средний бизнес больше всего нуждается в поддержке. Активные действия государства, изменение экономических условий в целом позволят переломить ситуацию. Перспективой дальнейших исследований в этом направлении может стать разработка механизма реализации и функционирования отечественной системы поддержки малого и среднего бизнеса, адекватной сегодняшним условиям.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, кредитование, денежно-кредитная политика, предприятие, кредитование.

Табл.: 3. **Библ.:** 11.

Тимошенко Елена Владимировна – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры международных отношений, Киевский национальный университет культуры и искусств (ул. Евгения Коновальца, 36, Киев, 02000, Украина)

E-mail: etymoshenko@i.ua

Грушина Алина Игоревна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры шоу-бизнеса, Киевский национальный университет культуры и искусств (ул. Евгения Коновальца, 36, Киев, 02000, Украина)

E-mail: alinahrushyna@gmail.com

Tymoshenko O. V., Hrushyna A. I. Crediting the Small and Medium-Sized Business in Ukraine: Problems and Prospects

The publication is aimed at researching the mechanisms of monetary and crediting policy to support small and medium-sized businesses in conditions of transformation of the national economy. Obtaining the research results predefines the following tasks: synthesis of the main provisions of the monetary and crediting policy in Ukraine, allocating the features of the system of monetary and crediting policy of supporting the small business. The results of the carried out research allow to the following conclusions: in the future, the system of support for small and medium-sized businesses is expected to be improved in several directions (in particular, improving the system of special tax regimes, creating conditions for capturing the new market niches by small and medium-sized business entities; providing access to credit resources). The Government bodies face a difficult task, because in a volatile economic environment, the small and medium-sized businesses are mostly in need of support. Active actions on the part of the State, changing economic conditions taken together can help to turn the tide. Prospect for further research in this direction could be development of a mechanism for the implementation and operation of the national system of support for the small and medium-sized businesses, adequate to today's conditions.

Keywords: small and medium-sized business, crediting, monetary and crediting policy, enterprise, crediting.

Tbl.: 3. **Bibl.:** 11.

Tymoshenko Olena V. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts (36 Yevhena Konovaltsia Str., Kyiv, 02000, Ukraine)

E-mail: etymoshenko@i.ua

Hrushyna Alina I. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Show Business, Kyiv National University of Culture and Arts (36 Yevhena Konovaltsia Str., Kyiv, 02000, Ukraine)

E-mail: alinahrushyna@gmail.com

Головним фактором створення конкурентоспроможної економіки та зростання самостійності будь-якої держави є розвиток малого та середнього бізнесу. У зазначеному секторі зосереджено більше половини економічно активного населення країни. Саме згаданий чинник формує основну частину валового внутрішнього продукту. У сфері малого та середнього підприємництва здійснюється значна частина всіх інновацій.

Ці нововведення створюють додаткові робочі місця та формують «середній клас» суспільства. Проте загальновідомо, що, попри розуміння доцільності розвитку малого бізнесу для економіки країни, нинішні можливості використовуються не в повному обсязі.

Питання підтримки та розвитку малого підприємництва, зокрема його кредитування, відображено у працях багатьох вітчизняних дослідників, таких як З. Варналій, А. Кисельов, М. Крупка, О. Кужель, А. Поддєрьогін, О. Сич, О. Філін, А. Чухно та ін. У їх дослідженнях висвітлено проблемні питання кредитування підприємницьких структур малого та середнього бізнесу та запропоновано механізми й способи їх вирішення. Проте постійна трансформація національної економіки вимагає оновлених та інноваційних підходів щодо формування механізмів підтримки підприємництва відповідно до економічних умов.

Метою публікації є дослідження механізмів грошово-кредитної політики підтримки малого та середнього бізнесу в умовах трансформації національної економіки. Досягнення результатів дослідження зумовлює виконання таких завдань: узагальнення основних положень грошово-кредитної політики в

Україні, виокремлення особливостей системи грошово-кредитної політики підтримки малого підприємництва.

Сьогодні банки України все частіше звертають увагу на малий бізнес, або, як його ще називають, мікробізнес. Це обумовлено тим, що такі підприємства нині викликають значно вищий рівень довіри серед банківських установ на відміну від великого бізнесу. Неодноразово голови правлень різних банків зазначають, що корпоративний бізнес у нинішніх турбулентних умовах є більш ризиковим для вкладень. У середньому швидкість відновлення (*recovery rate*) в корпоративному секторі складає 20%, а іноді кредит і взагалі не повертається [10].

Попри зростаюче бажання кредитувати малий і середній бізнес, банкіри все ж виставляють неприйнятні для українського бізнесу умови. Зокрема, на їх думку, відсоткові ставки по кредитах, умови застави, терміни є цілком унормовані. Разом з тим, зрозуміло, що в порівнянні з європейськими умовами вітчизняні фінустанови далеко не мінімізували ставки по кредитах.

Поряд з проблемою кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ) постає питання щодо майбутнього і банківської системи країни та перспективи масового кредитування підприємництва. Так, частка виробництва підприємствами малого та середнього бізнесу у ВВП країни в Україні складає 6%, тоді як у Канаді – 21%, Чехії – 35%, США – 62%, у Японії – 63% [4].

Нами проаналізовано показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами, за період 2013–2017 рр., з метою дослідження динаміки розвитку підприємництва, зокрема МСБ (табл. 1).

Таблиця 1

Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами

Кількість суб'єктів господарювання, од.	Усього	Підприємства			ФОП
		великі	середні	малі	Усього
2013	1722070	659	18859	373809	1328743
2014	1932161	497	15906	324598	1591160
2015	1974318	423	15203	327814	1630878
2016	1865530	383	14832	291154	1559161
2017	1805059	399	14937	322920	1466803
Абсолютна зміна, 2017/2013 рр.	1,1	0,6	0,8	0,9	1,1
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн грн					
2013	4334453,1	1717391,3	1662565,2	670258,5	284238,1
2014	4459702,2	1742507,9	1723151,5	705000,5	289042,3
2015	5556540,4	2053189,5	2168764,8	937112,8	397473,3
2016	6726739,8	2391454,3	2668695,7	1177385,2	489204,6
2017	8312271,9	2929516,60	3296417,90	1482000,70	604337
Абсолютна зміна, 2017/2013 рр.	1,9	1,7	1,9	2,2	2,1

Джерело: складено за [6].

Дані табл. 1 свідчать про стабільну тенденцію до зниження кількості підприємств, як у цілому, так і за кожною із груп розподілу відповідно до їх розміру.

Найзначніше скорочення за показником абсолютної зміни (2017/2013 рр.) ми спостерігаємо за великими підприємствами – 40%, кількість середніх підприємств у 2017 р. зменшилася на 20% порівняно з 2013 р., малих – 10%. Проте, досліджуючи обсяг реалізованої ними продукції (товарів та послуг), доцільно зауважити, що спостерігається абсолютний приріст. Зокрема, саме малі підприємства та фізичні особи – підприємці, попри зниження їх кількості, демонструють приріст обсягу реалізованої продукції у 2,2 та 2,1 разу відповідно. Це свідчить про те, що МСБ розширює власну діяльність досить стрімкими темпами, а тому здатен здійснити вагомий внесок у розвиток економіки країни.

На нашу думку, вищезазначені результати та ряд інших позитивних факторів мають стати основним чинником щодо стимулювання розвитку масового кредитування малого та середнього підприємництва.

Так, за даними Національного банку України (табл. 2), впродовж серпня – жовтня 2018 р. у секторі домашніх господарств, куди включено й фізичних осіб – підприємців, банківськими установами було видано кредитів на суму 1 550 млн грн та 1 543 млн грн відповідно. При цьому середньозважена ставка в річному обчисленні за кредитами склала 25,2 відсотка в листопаді, що свідчить про зростання обсягу кредитних ресурсів, попри здорожчання вартості кредитів.

При цьому, як видно з даних табл. 2, саме для суб'єктів малого підприємництва, а також мікропідприємств з річними доходами до 50 тис. євро, ставки за новими кредитами в національній валюті є найвищими. Найдорожчий кредит отримали мікропід-

приємства з річним доходом 50–500 тис. євро в рік – 24,8%. Таким чином, можна стверджувати, що банківські установи свідомо завищують вартість кредиту для малого підприємництва, яке при значній потребі у фінансових ресурсах та безвихідній ситуації змушене погоджуватись на дорогий кредит.

Такий дорогий кредит аж ніяк не може виступати стимулятором розвитку малого підприємництва в Україні, а тому є загрозою подальшому економічному зростанню національної економіки в цілому.

Враховуючи вищевикладене, банкіри схиляються до того, що причиною такого гальмування розвитку кредитування МСБ є відсутність програм і законодавчих норм щодо стимулювання кредитування в Україні. А тому все більше організацій, як державних так і приватних, спрямовують свою діяльність на розвиток програм та ініціатив щодо підтримки та розвитку малого підприємництва в Україні.

Використовуючи дані Інтернет-порталу Bankchart, авторами проведено рейтингування банківських послуг на ринку в напрямі підтримки та розвитку малого та середнього підприємництва (табл. 3). За даними таблиці можна зробити висновок, про те, що нині все ж таки банківські установи розглядають мале та середнє підприємництво як перспективний сектор, а тому пропонують різні програми фінансової підтримки інвестиційних проектів.

Так, лише Укргазбанк пропонує декілька таких програм кредитування. Серед них «Програма розвитку бізнесу підприємців сільської місцевості або за інвестиційними кредитами в рамках кредитного договору з НУФ», «Програми розвитку бізнесу в рамках співпраці з Німецько-українським фондом», «Фінансова підтримка інвестиційних проектів МСБ ЕКО», «Фінансова підтримка інвестиційних проектів МСБ», «Модернізація систем освітлення для клієнтів МСБ»,

Таблиця 2

Процентні ставки за новими кредитами іншим фінансовим корпораціям, за розміром підприємств і видами валют, %

Період 2018 р.		Підприємства за розміром					
		Великі	Середні	Малі	Суб'єкти мікропідприємництва з річним доходом		
					500 тис. – 2 млн євро	50 тис. – 500 тис. євро	до 50 тис. євро
Серпень	Усього	–	18,3	22,8	20,2	24,8	25,5
	у т. ч. національна валюта	–	18,8	22,8	20,2	24,8	25,5
	У т. ч. іноземна валюта	–	7,7	–	–	–	–
Вересень	Усього	–	18,8	21,8	20,6	21,8	24,7
	У т. ч. національна валюта	–	18,8	21,8	20,6	21,8	25,4
	У т. ч. іноземна валюта	–	8,7	–	–	–	8,1

Джерело: складено за [2].

Кредити на розвиток бізнесу в банках України, 2018 р., %

Банк	Ставка 2017 р.	Ставка 2018 р.	Щомісячна комісія	Перший внесок, %
Ощадбанк	17,5	19,37	–	від 25
Credit Agricole	16,5	19,85	–	Від 30
Укргазбанк	17	19,95	–	Від 30
Укргазбанк: Фінансова підтримка інвестиційних проєктів МСБ	18,4	21,05	–	від 30
Укрексімбанк	17,5	22,22	0	від 0
Південний	19		–	від 30
ТАСкомбанк: Інвестиційний кредит	24,0	25,78	–	від 20
БТА банк: На розвиток бізнесу	26,0	27,78	–	від 0

Джерело: складено за [7].

«Програма розвитку бізнесу «Власні кошти» в рамках кредитного договору з НУФ» [7].

Кредитування малого бізнесу, яке ще зовсім недавно вважалося достатньо ризиковою справою, стає нині все більш привабливим для кредитних організацій державного та приватного секторів. На цей ринок виходять практично всі банки, що пропонують різні програми.

Так, у даному контексті, нашу увагу привернула програма кредитування малого підприємництва, розроблена українським Ощадбанком, яка стартувала у вересні 2017 р. і, за прогнозами керівництва, вже у 2018 р. охопила більшість регіонів країни. Програма отримала назву «Будуй своє».

Дана програма носить загальнодержавний характер і спрямована на зростання чисельності підприємств в Україні, яких у десять разів менше, ніж в таких країнах, як Польща чи Білорусь. Автори та розробники, ініціатори програми розраховують на те, що саме стрімкий розвиток приватного підприємництва, зокрема МСБ, сприятиме покращенню економічних показників країни.

Програма включає в себе як навчання новостворених підприємств, так і їх фінансову підтримку у вигляді кредитування. Загалом програма складається з чотирьох блоків: «Стартуй легко»; «Будуй своє зручно»; «Вчись та розвивайся»; «Отримай фінансову підтримку» [1].

Перший блок програми передбачає стартовий пакет для підприємницьких структур та отримання корпоративної карти й розрахунково-касового обслуговування. Розробники роблять ставки на Інтернет- і мобільний банкінг, що для європейських підприємств уже досить давно є звичним.

Другий блок програми розрахований на аудиторію новачків у бізнесі та передбачає співпрацю з вели-

кими фірмами на умовах пільгового обслуговування (знижки, певні безкоштовні послуги, заохочувальні програми) впродовж обмеженого періоду. Партнерами в цьому плані виступають фірми «Київстар», «Нова пошта», «mtax» аутсорсинг-бухгалтерія, і цей список періодично поповнюють інші лідери транспортних, маркетингових і рекрутингових послуг на українському ринку.

Третій блок має навчальний характер, і, як стверджують розробники, «особа, зацікавлена в підприємстві, може пройти тест та зрозуміти, який з нього підприємець, де його слабкі та сильні сторони в організації малого бізнесу. Головним ядром навчальної частини програми є однойменний портал buduysvoe.com» [5]. У процесі визначених пріоритетів розвитку підприємств має можливість пройти такі навчальні курси, а також проконсультуватись у ментора. При цьому, весь процес реалізації програми кредитування малого підприємництва супроводжуватиметься офф-лайн подіями та консультаціями з експертами, а також фестивалями і форумами.

Четвертий, і останній, блок програми є більш практичним і передбачає саме фінансову допомогу підприємцям, так зване мікрокредитування на суму від 50 тис. грн до 5 млн грн, при цьому в програмі не вказано відсоткову ставку за кредитами (скоріш за все, вона визначатиметься індивідуально для кожного суб'єкта). Також важливим є те, що така фінансова допомога буде отримана за участі й місцевої влади: «спільні з Ощадбанком програми часткової компенсації вартості кредитних ресурсів для малого бізнесу вже працюють у 9 областях України, а в 4 – такі програми близькі до запуску» [5].

Окрім вищезазначених позитивних моментів програми кредитування, є ще один вагомий фактор – співпраця Ощадбанку з фондом WNISEE, яка націлена підтримати соціальне підприємництво у вигляді

5–10% річних у національній валюті. Як і Укргазбанк, програма співпрацює з Німецько-українським фондом, а також Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) на суму 220 млн євро [1].

Згадуючи вклад ЄІБ у розвиток українського малого та середнього підприємництва, доцільно зазначити, що дана банківська структура неодноразово надавала фінансову допомогу Україні в напрямі підтримки та розвитку малого та середнього підприємництва.

Так, «Міністерство фінансів підтримує розвиток малого та середнього підприємництва завдяки залученому від Європейського інвестиційного банку кредиту» [3]. Згідно з умовами угоди кредитування, агентом Міністерства фінансів виступає Укрексімбанк (державний банк України), який надає кредитні ресурси визначеним банкам-учасникам. Такими учасниками відібрано Мегабанк і Укргазбанк, які в подальшому здійснюватимуть фінансування інвестицій та потреб українського МСБ.

Повертаючись до програми Ощадбанку, слід відзначити, що програма підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва діє з подачі Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Дана співпраця закріплена меморандумом між ЄБРР, Міністерством фінансів України та банком, який є найбільш сфокусованим на підтримці підприємців МСБ. Таким чином, запуск програми кредитування малого підприємництва є своєрідним черговим етапом щодо реалізації Ощадбанком стратегії розвитку національної економіки.

Проте, попри всі програми розвитку підприємництва, грошово-кредитна політика країни є основним інструментом підтримки даного сектора. За даними Світового банку, значення індексу «процентна ставка по кредиту» в Україні рівна індексу країнам так званого «третього світу» і складала у 2016 р. 19,2%. У таких країнах, як Швейцарія, відсоткова ставка за кредитами рівна 2,6%, у Катарі – 4,0%, Канаді – 2,7%, Італії – 3,4%, в США – 3,5%, Румунії – 5,7%, Болгарії – 6,4%. На рівні України кредитні ресурси дорого оцінюють такі країни, як Киргизстан – 22,2%, Монголія – 19,7%, Аргентина – 31,2% [11].

Так, за даними статистики Міністерства фінансів України, облікова ставка Національного банку України станом на 25 жовтня 2018 р. сягала 18%, у той час як станом на цю ж дату 2017 р. – 12,5%.

Сич О. та Волос І. у своїй роботі [8] зазначають, що на держаному рівні основним завданням виступає саме здешевлення банківських кредитів, застосовуючи при цьому регулювання ставки рефінансування з боку НБУ. Але, як свідчать статистичні дані, Національний банк за певних причин, навпаки, повернув показник ставки рефінансування до рівня 2016 р. Тому доцільно погодитись з науковцями щодо доцільності пошуку нових інструментів пошуку додаткових ресурсів для малих підприємств, зокрема

страхування фінансових ризиків та заснування гарантійних фондів.

Дослідник Філін О., аналізуючи описану проблему, зазначив, що нині ми спостерігаємо «нереалізований потенціал інструментів гарантування кредитів для підтримки розвитку малого та середнього підприємництва» [9, с. 205]. Також учений зазначає, що представлені на вітчизняному ринку міжнародні програми кредитування малого та середнього бізнесу є позитивним явищем, але, разом з тим, активність українських фінансових інститутів є вкрай низькою. До того ж, робота була опублікована у 2016 р., коли спостерігалось зниження облікової ставки НБУ.

За цих обставин доцільним є реформування грошово-кредитної, монетарної політики країни, а також їх гармонізація з діяльністю банківської системи, яка нині напряму залежить від розвитку малого та середнього підприємництва.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження механізмів грошово-кредитної політики підтримки малого та середнього бізнесу в умовах трансформації національної економіки дозволяють дійти таких висновків.

1. Систему підтримки малого та середнього підприємництва в подальшому передбачається вдосконалювати за кількома напрямками, а саме:

- ✦ поліпшення системи спеціальних податкових режимів, створення умов для освоєння суб'єктами МСБ нових ринкових ніш;
- ✦ забезпечення доступу до кредитних ресурсів.

2. Перед держорганами стоїть складне завдання, оскільки в нестабільних економічних умовах малий і середній бізнес найбільше потребує підтримки. Активні дії держави, зміна економічних умов в цілому дозволять переломити ситуацію, що склалася.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у виокремленні методів і положень підтримки малого та середнього бізнесу відповідно до сучасних умов ринкової економіки, які, на відміну від інших, є основними стратегічними векторами розвитку національної економіки.

Сформовані наукові та прикладні положення щодо формування ефективної системи підтримки малого та середнього бізнесу можуть бути застосовані органами державної влади у процесі формування основних засад грошово-кредитної політики.

Перспективами подальших досліджень в цьому напрямі може стати розробка механізму реалізації та функціонування вітчизняної системи підтримки малого та середнього бізнесу, адекватної сьогоднішнім умовам. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Государственная программа от Ощадбанка «Будуй своє». Ощадбанк. 2017. URL: <https://oschadbank-inform.com.ua/kredity/oschadbank-buduj-svoje.html>

2. Грошово-кредитна та фінансова статистика / Національний Банк України. 2016. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1
3. ЄІБ надав Україні кредит €400 млн. на розвиток малого та середнього бізнесу. Українські новини. 2017. URL: <https://ukranews.com/ua/news/522683-yeib-nadav-ukraini-kredyt-ye400-mln-na-rozvytok-malogo-ta-serednogo-biznesu>
4. Кредити для малого та середнього бізнесу. Check point Business media. 2017. URL: <https://ckp.in.ua/finance/17653>
5. Ощадбанк має намір «зростити» 2 мільйони підприємців / Ощадбанк. 2017. URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4342537/>
6. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами / Державна служба статистики України. 2016. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Рейтинг кредитування юридичних осіб і підприємців в банках України. Порівняння процентних ставок за кредитами для українського малого і середнього бізнесу / Bankchart. 2018. URL: <http://www.bankchart.com.ua/business/credit/any/6/980/365/500000>
8. Сич О. А., Волос І. І. Сучасний стан та умови кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 2. С. 421–424.
9. Філін О. С. Проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в умовах економічної кризи. *Бізнес Інформ*. 2016. № 9. С. 201–205.
10. Шульга О. Кого планують кредитувати українські банки у 2018 році / НВ БІЗНЕС. 2018. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/publications/koho-planujut-kredituvati-ukrajinski-banki-v-2018-rotsi-2453156.html>
11. Lending interest rate / World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>

REFERENCES

- Filin, O. S. "Problemy kredytuvannia maloho ta serednyoho biznesu v umovakh ekonomichnoi kryzy" [Problems of lending to small and medium businesses in the context of the economic crisis]. *Biznes Inform*, no. 9 (2016): 201-205.
- "Gosudarstvennaya programma ot Oshchadbanka «Buduy svoye»" [The state program of Oshchadbank "Build your

own"]. Oshchadbank. 2017. <https://oschadbank-inform.com.ua/kredyty/oschadbank-buduj-svoje.html>

"Hroshovo-kredytна та finansova statystyka" [Monetary and financial statistics]. Natsionalnyi Bank Ukrainy. https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1

"Kredyty dlia maloho ta serednyoho biznesu" [Loans for small and medium businesses]. Check point Business media. 2017. <https://ckp.in.ua/finance/17653>

"Lending interest rate". World Bank Data. <https://data.worldbank.org/indicator>

"Oshchadbank maie namir «zrostyty» 2 miliony pidpriemtsiv" [Sberbank intends to "grow" 2 million entrepreneurs]. Oshchadbank. 2017. <https://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4342537/>

"Pokaznyky strukturnoi statystyky po subiektakh hospodariuvannia z rozpodilom za yikh rozmiramy" [Indicators of structural statistics by economic entities with distribution by size]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 2016. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

"Reitynh kredytuvannia yurydychnykh osib i pidpriemtsiv v bankakh Ukrainy. Porivniannia protsentnykh stavok za kredytamy dlia ukrainskoho maloho i serednyoho biznesu" [The rating of lending to legal entities and entrepreneurs in Ukrainian banks. Comparison of interest rates on loans for Ukrainian small and medium businesses]. Bankchart. 2018. <http://www.bankchart.com.ua/business/credit/any/6/980/365/500000>

Shulha, O. "Koho planuiut kredytuvaty ukrainiski banky u 2018 rotsi" [Who are planning to lend to Ukrainian banks in 2018]. NV BIZNES. 2018. <https://biz.nv.ua/ukr/publications/koho-planujut-kredituvati-ukrajinski-banki-v-2018-rotsi-2453156.html>

Sych, O. A., and Volos, I. I. "Suchasnyi stan ta umovy kredytuvannia maloho ta serednyoho biznesu v Ukraini" [The current state and conditions of lending to small and medium businesses in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, no. 2 (2018): 421-424.

"YeIB nadav Ukraini kredyt €400 mln na rozvytok maloho ta serednyoho biznesu" [The EIB has provided Ukraine with a loan of € 400 million for the development of small and medium-sized businesses]. Ukrainski novyny. 2017. <https://ukranews.com/ua/news/522683-yeib-nadav-ukraini-kredyt-ye400-mln-na-rozvytok-malogo-ta-serednogo-biznesu>